

Genre

Genre ([genre] tai [žär]; *ransk.* *genre*, ’laatu, laji, suku’; *genre artistique* ’taidelaji’) eli **lajityyppi** tai **laji**^[1] tarkoittaa jonkin taiteenalan laatua, lajia, luokkaa, tyyppiä tai esitystapaa.

Genren kriteerit ovat tavallisesti väljiä. Niitä laaditaan kategorisoinnin tai lajittelun takia. Esimerkiksi videopelien lajityyppejä erottelemalla voidaan päästä käsitykseen alan kokonaisuudesta ja eri keinoista. Kaikilla aloilla on myös arvosteltu genre-ajattelua jäykäksi, koska yksi laji saattaa sisältää osia useista muista. On tavallisesti vaikea päästä yksimielisyyteen lajien tunnusmerkeistä.

Eri taiteenalojen historiassa joinakin aikoina saatetaan korostaa genererajoja, kun taas joinakin aikoina niistä on pyritty pois. Esimerkiksi 1950-luvulla maalaustaiteen ja julisteen väliset rajat olivat selkeitä, kun taas pop-taiteen myötä 1960-luvulla ne olivat matalia, kuten julistetaiteen syntyaikoinakin 1800-luvun lopulla. Usein sekä jonkin taiteenlajin sisäiset rajat että eri taiteiden väliset rajat ovat madaltuneet.

Taiteiden genret

Maalaustaiteen genret

Maalaustaiteessa genre tarkoittaa yleismerkityksessä taiteenlajia. Tavallisesti kuvataiteen genret erotellaan formaatin tai tyylin avulla. Genremaalaukset on myös sama kuin laatu tai laatu.

Ranskan taideakatemia esitti 1600-luvulla maalaustaiteen genrehierarkian, jossa akateemisen taiteen lajit ovat keskeisessä asemassa. Teosten aiheet tai sisällöt oli hierarkkisesti jaettu viiteen luokkaan. Arvostetuimman luokan muodostivat historiamaalaukset, joita seurasivat muotokuvat, genremaalaukset, maisemat ja asetelmat. Kolme viimeistä luokkaa oli arvostukseltaan suurin piirtein samanarvoisia, mutta muotokuvan arvostus määräytyi kuvattavan henkilön arvon mukaan. Lisäksi käytännöllisesti katsoen kaikki uskonnolliset maalaukset kuuluivat historiamaalausten luokkaan.^[2]

Maalaustaiteen genrehierarkia alkoi menettää merkitystään 1800-luvun lopulla. Maisemamaalaus nousi merkittäväksi genreksi 1800-luvulla. Myös asetelmamaalauksesta, joka oli ollut aikaisemmin hierarkian alimpana, tuli suosittu aihe impressionistimaalareille ja myös modernismin avantgarde-suuntauksille, kuten kubismille.

Vanhan maalaustaiteen genret

Historiamaalaus

Laatukuva- eli genremaalaukset

Muotokuva

Maisemamaalaus

Asetelma

Musiikin genret

Musiikin genre määräytyy yleensä ensisijaisesti musiikin tyylin mukaan, mutta lajittelu perustuu usein myös alueeseen, aikakauteen, soitinkokoonpanoon, käyttötarkoitukseen tai näiden yhdistelmiin. Musiikki voidaan jakaa karkeasti taidemusiikkiin, populaarimusiikkiin ja kansanmusiikkiin.

Länsimaisen taidemusiikin, niin sanotun klassisen musiikin, alalajeja ovat esityskokoonpanon perusteella jaoteltuna esimerkiksi sinfonia ja kamarimusiikki, käyttötarkoituksen perusteella kirkkomusiikki ja orkesterimusiikki tai aikakauden perusteella barokkimusiikki, klassismin musiikki ja romantiikan musiikki.

Populaarimusiikin alagenrejä ovat esimerkiksi pop, rock, metal, soul, discomusiikki, folk, blues, jazz, iskelmä, tekno, ja trance.

Kansanmusiikki voidaan jaotella eri kansallisuuksien, alueiden ja etnisten ryhmien mukaan suomalaiseen kansanmusiikkiin, Itä-Euroopan juutalaisten kletzmer-musiikkiin jne.

Kirjallisuuden genret

Pääartikkeli: Kirjallisuuden laji

Kirjallisuus on perinteisesti jaettu kolmeen laajaan lajityyppiin, lyriikkaan, proosaan ja draamaan. Jaottelu periytyy Aristoteleen Runousoppi-teoksesta, jossa hän tosin jakaa kirjallisuuden lyriikkaan, epiikkaan ja draamaan, sillä proosan lajityyppi ei ollut vielä kehittynyt.^[3]

Myöhemmin kirjallisuuden genreistä on kirjoittanut muun muassa Alastair Fowler teoksessaan *Kinds of Literature* (1982), joka on nykyisen genreteorian perusteoksia. Siinä Fowler erottaa kirjallisuuden historiallisen lajin, alalajin, tyyllilajin eli moodin sekä rakennetyypin toisistaan. Tässä teoriassa historiallisia lajeja ovat esimerkiksi salapoliisikertomus, tieteiskertomus, romanssi ynnä muut. Alalaji puolestaan on tietyn lajin piiriin kuuluva laji, joka lisää vähintään yhden sisällöllisen piirteen lajin valikoimaan. Esimerkiksi kovaksikeitetty dekkari on salapoliisikertomuksen alalaji. Tyyllilaji eli moodi taas voi vaihdella teoksen sisällä, niin että teos voi olla lajiltaan vaikkapa tragikomedialla, mutta sen tiettyjen jakson moodina voi olla pastoraali.^[4]

Elokuvien genret

Pääartikkeli: Elokuvagenre

Myös elokuvat voidaan luokitella niiden tyypillisten ominaisuuksien mukaan eri lajeihin. Genren käsitettä käyttävät sekä elokuvan tuotanto, markkinointi, että tutkimus.

Elokuvan genrejä ovat esimerkiksi kauhu, trilleri, komedia ja draama. Niiden tarkoitus on ilmaista katsojalle elokuvan tyyllilaji. Nykyisin on tarjolla on myös välimuotoja päägenreistä, esimerkiksi draamakomedia ja kauhukomedia. Nämä välimuodot kertovat, että elokuva on koominen, vaikka säilyttää alkuperäisen genrensä.

Elokuvatutkimuksessa elokuvan lajia ja tyyllillisiä piirteitä on tutkittu myös moodin käsitteen avulla. Elokuvatutkija David Bordwell erottaa esimerkiksi valtavirtaelokuvan ja avantgarden omiksi kerronnan moodeikseen.

Valokuvan genret

Termille *genre* ei ole vakiintunut yhtä käyttötapaa valokuvatutkimuksissa ja -käytännöissä. Kaksi keskeisintä käyttötapaa ovat olleet aiheuokittelu ja valokuvan käytännön tai käyttötarkoituksen pohjalta tyypittely. Valokuvia on lajiteltu aiheiden pohjalta esimerkiksi maisema-, alaston-, muoti-, still life- ja katuvalokuviin. Eriävien käytäntöjen tai käyttötarkoitusten perusteella valokuvat on lajiteltu esimerkiksi lehti-, mainos- ja taidevalokuviin. Esimerkiksi lehtivalokuvat eli journalistiset valokuvat on edelleen tyypitelty muun muassa uutis-, henkilö- ja kuvitusvalokuviin. Alatyypittelyt ovat tosin vaihdelleet suuresti. Esimerkiksi lehtivalokuvien alatyypeiksi on mainittu myös urheilu-, muotokuva- ja feature-valokuvat sekä kovat uutisvalokuvat.^{[5][6][7]}

Katso myös

- Luettelo musiikin tyyllilajeista
- Luettelo elokuvan lajityypeistä
- Taide
- Tekstilaji
- Tyyli

Lähteet

- Alanko, Outi & Tiina Käkelä-Puumala (toim.): *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2003. ISBN 951-746-251-4
- Heikkinen, Vesa ym. (toim.): *Genreanalyysi: Tekstilajitutkimuksen käsikirja*. (Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169) Helsinki: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-952-495-224-8
- Hosiaislouma, Yrjö: *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki: WSOY, 2003. ISBN 951-0-27401-1
- Pienimäki, Mari: "Tukea journalististen valokuvien tulkintaan. Ehdotus medialukutaitoa edistävästä genremallista". *Media & Viestintä*, 35:3-4. Media- ja viestintätieteellinen seura, 2012, ISSN 1798-3827.
- Pienimäki, Mari: *Valokuvien kriittinen tulkitseminen medialukutaitona ja lajityypittely sen kehittäjänä*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo, 2013. ISBN 978-951-9086-91-0.

Viitteet

1. *genre*. (<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/genre>) *Kielitoimiston sanakirja*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus, 2024.
2. Pirinen, Mikko: Katse kuvassa ja nimi mielessä: Kuvataideteosten nimien teoreettista tarkastelua, (<http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-2003913113>) s. 19–20. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Taidehistoria. Kesäkuu 2003. Viitattu 20.8.2008.
3. Hosiaislouma 2003, s. 271–272.
4. Alanko & Käkelä-Puumala 2003: 118–120.

5. Pienimäki 2012, s. 99-101.
6. Pienimäki 2013, s. 17, 134.
7. Pienimäki, Mari: "Mitä ihmettä - valokuvissako lajityyppejä?", 2011, s. 152. (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4655-5>) s. 151-176. *Teoksessa: Kotilainen, Sirkku; Kovala, Urpo & Vainikkala, Erkki (toim.) Media, kasvatus ja kulttuurin kierto*. Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimuskeskus. ISBN 978-951-39-4655-5 Viitattu 6.9.2014.

Aiheesta muualla

- Kuvia tai muita tiedostoja aiheesta **Genre** Wikimedia Commonsissa
-

Noudettu kohteesta "<https://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Genre&oldid=23106716>"